

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ МОРСЬКИХ ВИМОГ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Поняття «морська вимога» прийшло до права України з інших правових систем, зокрема із звичаїв, які склались протягом багатьох сторіч у міжнародному торговельному мореплаванні. З формально-юридичної точки зору Кодекс торговельного мореплавства України (далі — КТМ України) інкорпорував цю категорію з міжнародної Конвенції про уніфікацію деяких правил щодо арешту морських суден 1952 року. Проте, поняття морської вимоги, яке містить ст. 42 КТМ України, не автентичне міжнародному конвенційному поняттю через те, що ця категорія набула правового змісту, який відповідає правовим доктринам, теорії та нормативним актам правової системи України (Брильов О. А. Арешт суден по забезпеченню морських вимог за законодавством України : монографія. — Миколаїв : Атол, 2002. — с. 23)

Тож актуальним є питання щодо визначення правової природи морських вимог за законодавством України.

Видається, що морська вимога може мати:

1) зобов'язально-правову природу;

У такому разі морська вимога є вимогою кредитора у зобов'язанні, що виникає з торговельного мореплавства.

О. А. Брильов при дослідженні морської вимоги зазначає, що морська вимога є «суб'єктивним цивільним правом, яке посідає проміжне місце між правом вимоги та позовними правами» (Брильов О. А. Арешт суден на забезпечення морських вимог (цивілістичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. А. Брильов. — О. : 2005. — с. 8), а при дослідженні саме зобов'язально-правової природи морської вимоги зазначає, що «морська вимога означає право кредитора від боржника виконання певного обов'язку, який виникає із результатів здійснення морського судноплавства або морської торгівлі» (Брильов О. А. Арешт суден по забезпеченню морських вимог за законодавством України : монографія. — Миколаїв : Атол, 2002. — с. 23).

Однак з наведеними тезами повністю погодитись не можна, адже наведений вчений ототожнює поняття «морська вимога» із поняттям «право».

Видається, що морська вимога, у разі існування її у межах зобов'язання, є вимогою кредитора у зобов'язанні, яка впливає (є похідною) від права морської вимоги кредитора. Таким чином поняття «право морської вимоги» та «морська вимога» співвідносяться як первинне та похідне.

Крім зазначеного необхідно зауважити, що морська вимога може виникати у межах не лише цивільного, а й господарського зобов'язання — залежно від складу сторін та предмету зобов'язання. Більшість морських вимог виникає саме у межах господарських зобов'язань, що зумовлено комерційною метою здійснення торговельного мореплавства.

Зобов'язальна природа морської вимоги зумовлює певні правові наслідки. Зокрема, наприклад, аналіз ст. 80 КТМ дозволяє дійти до висновку, що капітан порту має право затримати судно або вантажу у морському порту лише за наявності морської вимоги, що має зобов'язально-правову природу (а саме — виникає з зобов'язання з заподіяння шкоди чи зобов'язання з порушення природоохоронного законодавства України).

2) речово-правову природу;

Наведений висновок підтверджується тим, що морська вимога, відповідно до п.п. 20—21 ст. 42 КТМ може виникати у зв'язку з будь-яким спором про право власності на судно або володіння ним або будь-яким спором між двома або кількома власниками судна щодо використання судна і розподілу прибутку.

Зокрема й О. А. Брильов зазначає, що «морська вимога може виникати не тільки з договірних та позадоговірних зобов'язань, а також й з права власності на судно, тобто з речових прав» (Брильов О. А. Арешт суден по забезпеченню морських вимог за законодавством України : монографія. — Миколаїв : Атол, 2002. — с. 25).

У разі, якщо морська вимога має речово-правову природу, то вона є поняттям, похідним від права власності на судно та права на захист права власності на судно. У разі, якщо морська вимога має речово-правову природу то відповідних правовідносин повинні застосовуватись положення про право власності, що містяться у ЦК України, а також у ГК України, у разі якщо морська вимога виникає з порушення права власності суб'єкта господарювання — власника судна.